

Várkonyi Nándor és Weöres Sándor levélváltása

Kedves Sanyikám!

Írod, hogy Te most már képesnek érzed magad bármilyen előre megadott tárgyból verset csinálni, akár meghatározott formában. Soha nem jutna eszembe, hogy verstémákkal gyötörjelek, és nem is ez a szándékom, ha most elmesélek valamit.

Nem hiszek a költői és nem-költői témákban, de néha oly meglepő atmoszférájú tapasztalások érik az embert, hogy amennyiben tollforgató az illető, csak a költői intuíció erejében bízhat, ha meg akarja ragadni a tüneményt. Ilyenem nem lévén, ha megengeded, megosztom Veled, a poeta natus-szal egy ilyen élményemet, azt kezdesz vele, amit akarsz, máris elfelejtheted.

Kilenc éves lehettem, amikor egy nyáron Püspöknádasdon töltöttem néhány napot a család régi barátjánál, a kántortanítónál. Jól töltöttem az időt: a tanítónak sok könyve volt. Bár a gyorsolvasást valamivel később sajátítottam el, a díványon kuporogva vagy a cseresznyefa tetején ülve kiolvastam Fáy András, Jósika Miklós és Vas Gereben összes munkáit. Jókaihoz nem nyúltam, bétéve tudtam mind a százöt kötetét – füllentek, az anekdotáskönyvét négyéves koromban atyám kölcsönadta Sepreős doktornak, s ő elfelejtette visszahozni; ma is sajnálom, mert már belekezdtem. A betűket már ismertem, de azt senki sem mondta meg, milyen irányban olvassak, s én visszafelé haladtam a sorokban, mint a rátótiak, jobbról balra. Ez lehetett a titka annak, hogy később elég könnyen eligazodtam egyes keleti könyvekben, amelyeket jobbról balra vagy alulról fölfelé kell olvasni. Kérdezhetnéd persze, hogy ha én kisededóvós korban visszafelé olvastam Jókait, akkor nagyágyú koromban miért nem szerettem meg igazán a szürrealistákat?

Nos, ezzel rá is térek a kilencéves kori, meglehetősen surrealisticus emlékemre.

Egy fülledt júliusi délután a falu végén csatangoltam, s feltűnt egy módosabb földszintes kúria, mely azonban eléggé vedlett volt, kertjét magasan fölverte a dudva. Az ajtó félig nyitva, de egy lélekkel sem találkoztam. (Ezt akkor tévesen ítéltem meg, mint mindjárt kiderül: egy lélekkel igenis találkoztam.) Beóvakodtam a belső szobába, megállok a cifra kandallónál, nézelődöm a félhomályban, mert a zsalugáter be van hajtva, csak résein keresztül szűrődik be az éles napfény. Egyszercsak halk nyikorgást hallok a heverő felől. Odanézek, látom, egy horpadás jelenik meg rajta, mintha egy emberi test lenyomata volna. A horpadás hullámszerűen kezd, s látom, biztosan látom, hogy egy látha-

tatlan valaki felül fekvő helyzetéből. Kinyújtja láthatatlan kezét, megragadja egy láthatatlan hölgy láthatatlan köntösét. Azért hölgyét, mert halk sikolyt hallok, s érzem, a mint a hölgy láthatatlan ujjasával, mint valami pókhálóval súrolva arcomat, kiszalad mellettem a szobából. A díványon ülő férfi ekkor mély, elnyújtott sóhajt hallat. Az ágy melletti székre tett, vízzel telt pohárért nyúl. Fölveszi, egy ideig rezeg a kezében, egy csöpp az ágyterítőre csöppen, majd mintha szórakozottan megfélejtkezne arról, hogy inni akart, visszateszi a székre a poharat. Látom a pohár mellett a szék kárpítozatlan ülőkéjén a port, melyben kör alakú nyomot hagyott a vizespohár. Amikor a férfi valamivel arébb visszateszi a székre a poharat, mellette félhold alakban látszik a korábbi nyoma. A szék poros ülőkéjén egyszer csak megjelenik egy írás – a férfi ujja írja: MARIA.

Zúgott a fülem – ma is hallani vélem a zúgást, tudod, akik nem siketen születnek, csupán később vesznek el hallásukat, mint én is, azok minden hangra emlékeznek. Valami furcsa, lebegésszerű súlytalanságot éreztem, miközben kilódultam a házból, anélkül, hogy hátranéztem volna. Senkinek nem szóltam az elhagyott kúriáról, sem püspöknádasdi vendéglátóimnak, sem később otthon. Csak annyit mondhatok, hogy bár csakugyan nem rajongok a szürrealistákért, ha költő volnék, akkor ezt az esetet Pierre Reverdy hangnemében írnám meg versben, nagyjából kötetlen formában, kicsit olyasféle stílusba ojtva, mint amilyen a Te harminc évvel később megírandó *Ablak az éjben* című versed lesz *Graduale* ciklusodban. De ne vedd *annyira* modernre, úgy most még nem írhatasz; még a saját mérföldes-csizmás lépéseidnek sem szabadna elébe vágnod a fejlődésed útján. Az volna igazán érdekes, ha realiztikusan jelenítenéd meg a nyilvánvaló szellemeket, kiktől a nyárspolgár hátán javul a borsótermés.

Ölel öreg barátod, Várkonyi Nándi.

Pécs, 1931. június 3.

*

Kedves Nándi Bátyám!

Íme a vers, úgy, ahogy elképzelted. Egy valamivel nem tudtam kezdeni: kilencéves kisleány-látószögeddel. Ezért nézőpontomat a plafonra helyeztem – én csak fölülről tudom szemlélni ezt a megkapó jelenetet. De mintha magam is ott lettem volna. Sietek postázni,

ölel: Weöres Sanyi

Csöngé, 1931. június 5.

Az üres szoba

HOMMAGE Á REVERDY

*Ablakrésben szél gyűródik
összelapul széthengerül
fénypázmában ágyra lebben*

*heverésző lenyomata
behorpad az ágyterítón
mintha egy nyögés felülne*

*kezetlen ki légbe markol
halott nő inge után nyúl
ajtó mögött sikoly elhal*

férfisóhaj visszahanyatlak

*valaki néz a plafonról
behunyt szempár néz rá vissza
pohár szélén csók szomjazik*

*oszthatatlan idő pora
száz év hamvaz bútorokon
egy túlterhelt székláb reccsen*

*bútorporba név íródik
ujjhegygel de ujjbegy nélkül
vesztegel a lég vonata*

*idő alvad volt lesz nélkül
pókháló a semmiből merít
légy sincs benne csak zizegés*

(Ferdítette: ALFÖLDY JENŐ)